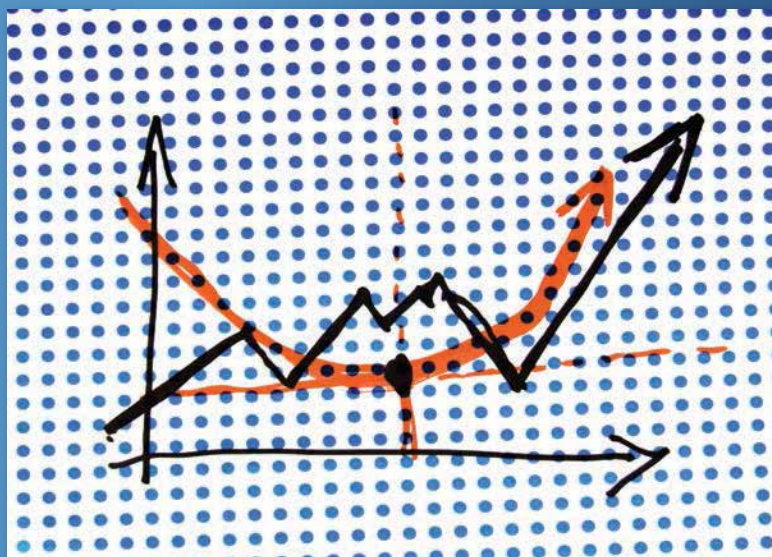

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ

ISSN 1857-76-28

ГОДИШЕН ЗБОРНИК 2015 YEARBOOK

ГОДИНА 7

VOLUME 8

GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF ECONOMICS

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ

ISSN: 1857- 7628

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2015

YEARBOOK

ГОДИНА 7

VOLUME VIII

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF ECONOMICS

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ЕКОНОМСКИ ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF ECONOMICS**

За издавачот:

Проф. д-р Трајко Мицески

Издавачки совет Editorial board

Проф. д-р Блажо Боев	Prof. Blazo Boev, Ph.D
Проф. д-р Лилјана Колева - Гудева	Prof. Liljana Koleva - Gudeva, Ph.D
Проф. д-р Трајко Мицески	Prof. Trajko Miceski, Ph.D
Проф. д-р Ристо Фотов	Prof. Risto Fotov, Ph.D
Проф. д-р Круме Николоски	Prof. Krume Nikoloski, Ph.D
Проф. д-р Еленица Софијанова	Prof. Elenica Sofijanovska, Ph.D
Доц. д-р Емилија Митева-Кацарски	Emilija Miteva-Kacarski, Ph.D
Доц. д-р Благица Колева	Blagica Koleva, Ph.D
Доц. д-р Љупчо Давчев	Ljupco Davcev, Ph.D

Редакциски одбор Editorial staff

Проф. д-р Трајко Мицески	Prof. Trajko Miceski, Ph.D
Проф. д-р Ристо Фотов	Prof. Risto Fotov, Ph.D
Проф. д-р Круме Николоски	Prof. Krume Nikoloski, Ph.D
Проф. д-р Ристе Темјановски	Prof. Riste Temjanovski, Ph.D

Главен и одговорен уредник Managing & Editor in chief

Проф. д-р Трајко Мицески Prof. Trajko Miceski, Ph.D

Јазично уредување Language editor

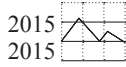
Даница Гавриловска-Атанасовска Danica Gavrilovska-Atanasovska
(македонски јазик) (Macedonian)

Техничко уредување Technical editor

Славе Димитров Slave Dimitrov
Благој Михов Blagoj Mihov

Редакција и администрација Address of editorial office

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип Goce Delcev University
Економски факултет Faculty of Economics
бул „Крсте Мисирков“ бб Krste Misirkov b.b., PO box 201
п.фах 201, 2000 Штип, Македонија 2000 Stip, R of Macedonia

**СОДРЖИНА
CONTENT**

Проф.д-р Оливера Ѓоргиева-Трајковска, доц.д-р Весна Георгиева Свртинов ВЛИЈАНИЕ НА НЕМАТЕРИЈАЛНИТЕ СРЕДСТВА ВРЗ ПАЗАРНАТА ВРЕДНОСТ НА КОМПАНИИТЕ	7
Проф.д-р Оливера Ѓоргиева-Трајковска, Ивана Ивановска Рунтева ФИНАНСИСКАТА РАЦИО АНАЛИЗА – ОСНОВА ЗА ДОНЕСУВАЊЕ НА ОДЛУКИ ЗА ИНВЕСТИРАЊЕ.....	19
Доц.д-р Илија Груевски, доц.д-р Стеван Габер ПРИРОДАТА И ЕФЕКТИТЕ НА ДАНОЧНАТА ИНЦИДЕНЦА (СО ПОСЕБНА АНАЛИЗА НА НЕКОИ ОДБРАНИ ЗЕМЈИ)	27
Доц.д-р Јанка Димитрова, доц.д-р Благица Колева КВАЛИТЕТНОТО УПРАВУВАЊЕ СО ЗАЛИХИТЕ ПРЕДУСЛОВ ЗА БРЗА И ЕФИКАСНА РЕВИЗИЈА	49
Доц.д-р Дарко Лазаров, доц.д-р Митко Кочовски ЕКОНОМСКА АНАЛИЗА НА ДИРЕКТНИТЕ ЕФЕКТИ НА ИНДУСТРИЈТА ЗА ОСНОВНИ МЕТАЛИ ВО МАКЕДОНСКАТА ЕКОНОМИЈА	63
Доц.д-р Стеван Габер, доц.д-р Илија Груевски ФИНАНСИСКАТА КРИЗА ВО БРАЗИЛ И АРГЕНТИНА	87
Доц.д-р Емилија Митева-Кацарски, м-р Костадинка Чабулева УЛОГАТА НА ЗЕМЈИТЕ ВО РАЗВОЈ ВО МЕЃУНАРОДНАТА ТРГОВИЈА	101
Доц.д-р Благица Колева, проф.д-р Оливера Ѓоргиева-Трајковска ЗНАЧЕЊЕТО НА СТРАТЕШКОТО МЕНАѢРСКО СМЕТКОВОДСТВО КАКО ПОЗИТИВЕН ИНДИКАТОР ВО СОВРЕМЕНОТО БИЗНИС ОПКРУЖУВАЊЕ	111
Доц.д-р Јанка Димитрова, Драгица Мицовска Шукриева РЕВИЗОРСКАТА ПРОФЕСИЈА ВО МАКЕДОНИЈА И ВО СВЕТОТ	123
Татјана Теохарева- Монева, проф.д-р Ристо Фотов ЖЕНИ ПРЕТПРИЕМАЧИ- ПРЕДИЗВИЦИ И МОЖНОСТИ.....	133

Деспина Бојчева, проф.д-р Трајко Мицески ПЛАНИРАЊЕТО КАКО ПОЧЕТНА ФАЗА ЗА ФОРМУЛИРАЊЕ НА СТРАТЕГИЈА НА ОРГАНИЗАЦИОНИТЕ СУБЈЕКТИ (со посебен осврт на текстилната дејност) “	145
Бобан Трајковски, проф.д-р Ристе Темјановски ЛОГИСТИЧКИ ИНФОРМАЦИОНЕН СИСТЕМ И ЗНАЧЕЊЕТО ЗА СОВРЕМЕНИОТ БИЗНИС: ПОСЕБЕН ОСВРТ НА ОРГАНИЗАЦИОНА ПОСТАВЕНОСТ НА ЛОГИСТИКАТА КАЈ КБР СЕРВИСИ	155
Наташа Никовска, проф.д-р Трајко Мицески ОРГАНИЗАЦИСКАТА СТРАТЕГИЈА ВОДИЧ ЗА СОЗДАВАЊЕ И ОДРЖУВАЊЕ НА КОНКУРЕНТСКА ПРЕДНОСТ НА ПАЗАРОТ	171
Роберт Трајковски, проф.д-р Трајко Мицески СЕЛЕКЦИЈА НА ЧОВЕЧКИ РЕСУРСИ СО ФОКУС НА ДРЖАВНА АДМИНИСТРАЦИЈА	183
Татјана Макаренкова, проф.д-р Трајко Мицески ВЛИЈАНИЕТО НА ЛИДЕРСТВОТО ВРЗ ИЗВРШУВАЊЕТО НА СТРАТЕГИЈАТА НА ПРЕТПРИЈАТИЕТО	195
Сашо Арсовски, проф.д-р Трајко Мицески ВЛИЈАНИЕТО НА РАКОВОДИТЕЛИТЕ ВРЗ ОРГАНИЗАЦИСКОТО ОДНЕСУВАЊЕ НА ВРАБОТЕНИТЕ, СО ОСВРТ НА МВР	205
Марина Панева, проф.д-р Трајко Мицески ВЛИЈАНИЕТО НА ТЕХНОЛОГИЈАТА И ИНОВАЦИИТЕ ВРЗ КРЕИРАЊЕТО НА МЕНАџМЕНТ СТРАТЕГИЈА НА ПРЕТПРИЈАТИЕТО	215
Давид Тоневски УЛОГАТА НА ЗАДОЛЖНИЦАТА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА КАКО ФИНАНСИСКИ ИНСТРУМЕНТ	227
Маја Лешева ИМПЛЕМЕНТАЦИЈАТА НА ЕЛЕКТРОНСКОТО БАНКАРСТВО, НЕГОВИТЕ ПРЕДНОСТИ И НЕДОСТАТОЦИ ВО БАНКАРСКИОТ СЕКТОР ВО Р.М.	237

ЖЕНИ-ПРЕТПРИЕМАЧИ - ПРЕДИЗВИЦИ И МОЖНОСТИ

Татјана Теохарева-Монева¹
проф. д-р Ристо Фотов²

Краток извадок

Жена-претприемач е личност која има дух и креативност, поседува и раководи некое препријатие, притоа носејќи се со сите предизвици и ризици при раководењето. Исто така, жена-претприемач е личност која е доволно храбра да преземе ризик да сопствената идеја ја претвори во стварност. Како мотивациони фактори на жените-претприемачи се: желбата да се направи нешто, потребата од независност, достапност до финансии, финансиски тешкотии. Жените се еден од најпознатите неискористени извори во светот на креативноста и растот. Жените и нивната улога во претприемништвото добиваат сè поголема актуелност како во развиените земји, така и во земјите во транзиција. Секоја жена успешно и квалитетно може да води мал бизнис кој ќе носи финансиски профит и да се избори со сите предизвици кои и стојат на патот.

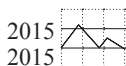
Клучни зборови: *претприемач, претприемништво, мал бизнис.*

Abstract

A woman entrepreneur is a person who has a great spirit and creativity, possesses and manages an enterprise and deals with all the challenges and risks of the management. A woman entrepreneur is also a person who is strong enough to take a risk and make her idea a reality. The motivational factors which lead the woman entrepreneur are: the desire to do something, the need of independence, access to finances, financial difficulties. Women are some of the most known, unused sources of creativity and development in the world. The women and their role in the enterprise are gaining a bigger significance both in the developed countries and in the countries in transition. Every woman can manage a small business with financial profit successfully and with a great quality and to fight against all the challenges that come across the road.

1) ДООЕЛ Месмон Кочани Ул. „Крижовска“ 26, Кочани

2) Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип Ул. „Крсте Мисирков“ бб

Key words: *entrepreneur, enterprise, small business.*

Вовед

Жена-претприемач и претприемништво се поими кои во секојдневниот живот, главно, се поврзуваат со приватен бизнис, но овие поими се далеку пошироки. Претприемништвото претставува посебен начин на размислување, поврзано е со преземање иницијатива и акција, и не е карактеристика само на бизнисот. Жена-претприемач е личност која има дух и креативност, поседува и раководи некое претпријатие, притоа носејќи се со сите предизвици и ризици при раководењето. Исто така, жена-претприемач е личност која е доволно храбра да преземе ризик да сопствената идеја ја претвори во стварност.

Женското претприемништво претставува огромен неискористен извор на иновација, креатор на нови работни места и економски растеж. И јавниот и приватниот сектор низ светот сè повеќе му даваат заслуга на женското претприемништво како една од водечките движечки сили, особено во време на финансиска криза.

Жени-претприемачи и нивните карактеристики

Доколку жените се набљудуваат во професионална смисла, може да се забележат големи постигнувања во секое подрачје, така што во секој случај мора да се констатира дека во светските рамки влијанието на жените континуирано расте. И јавниот и приватниот сектор низ светот сè повеќе му даваат заслуга на женското претприемништво како една од водечките движечки сили, особено во време на финансиска криза. Бизнисите поседувани од жени создадоа 175.000 работни места, наспроти намалувањето од 596.000 работни места на национално ниво во рамките на приватните компании од 2007 до 2013 година. Во истиот овој период бројот на работни места создадени од компании управувани од жени порасна за 59%.³ Бројот на жените бизнисменки расте од ден на ден. Пред само 30 години беше реткост да се најде жена претприемач. Пред 50 години жените од Западот не можеа ни кредит да земат доколку со нив не бил нивниот сопруг или некој друг маж, а да не зборуваме да земат кредит за да направат поголем бизнис зафат. Денес, сè е сменето. Улогата на жени во разни области е зголемена и таа успешно се води со работата. Според истражувањето на Центарот за економско и бизнис истражување до 2020 година 53% од британските милионери ќе бидат жени. Во Канада и Германија постојат повеќе од еден милион жени претприемачи. Во

3) Мади Шарма- членка на Економско-социјалниот совет на ЕУ- <http://www.novamakedonija.com.mk/NewsDetail.asp?vest=11614723112&id=10&setfzdanie=23076>

Шведска тој број се движи помеѓу 28% од новите бизниси. Во Јужна Кореја жените се сопственички и раководат со фирма во 36% од фирмите. Во Англија 26% од вкупниот број претприемачи се жени, а 28% во САД.⁴

Карактеристиките на жените-претприемачи може да бидат вродени и стекнати. Но, во секој случај, она што треба да ја краси една личност која е двигател на еден бизнис, меѓу другото е и:

- **Храброст** - доволно се храбри да преземат ризик;
- **Флексибилност** - доволно се флексибилни во односот со вработените и партнерите;
- **Поседување визија** - поседуваат визија која ја претвораат во реалност;
- **Поседување знаење и вештини** - образовани се и се надградуваат;
- **Одлучност** - одлучни се во донесувањето одлуки;
- **Енергија** - ја користат целата своја енергија за работата;
- **Само доверба** - веруваат во себе и не се плашат од неуспех;
- **Енергија** - поседуваат голема количина енергија што е одржлива во текот на подолг временски период;
- **Доследност** - доследни се во своите одлуки и ги спроведуваат на дело;
- **Оптимизам** - секогаш позитивно гледаат на работите;
- **Иницијатива** - во секој момент се подготвени да преземат иницијатива;
- **Комуникативност** - поседуваат комуникативни способности;
- **Снаодливост** - во секој момент бараат излез од некоја непредвидена ситуација;
- **Иновативност и креативност** - креативни се и иновативни, силно ги донесуваат одлуките, способни брзо да размислуваат;
- **Тимска работа** - работат во тим и го почитуваат мислењето на другите;
- **Постојано учење** - постојано се надградуваат читајќи и посетувајќи обуки;
- **Ориентираност кон резултатите** - убедени се дека ќе ја постигнат целта;
- **Независност** - економски се независни.

Мотиви кај жената за основање и поседување бизнис

Мотивацијата е психолошка карактеристика на една личност која влијае на иднината на личноста, а со која се задоволуваат одредени развојни, економски и социјални потреби на личноста. Личноста е мотивирана да ја задоволи онаа потреба, која во моментот е најсилна. За

4) <http://www.babson.edu/Academics/centers/blank-center/global-research/gem/Documents/GEM%202012%20Womens%20Report.pdf>

да ги задоволат своите потреби, во последно време жените сè повеќе ја избираат претприемачката кариера со која си поставуваат свои сопствени цели, планираат акции и преземаат заслуги за остварените цели. Во текот на конвенционалната кариера тие работат за друг и се зависни од плановите, целите и финансиите на некои други личности. Жените се мотивирани од повеќе различни push и pull фактори за да станат претприемачи и сами основаат свој бизнис. Ќе наброиме неколку од нив:

- *Обезбедување на егзистенцијата* - жената сè повеќе е столб на семејството и истата се бори да обезбеди егзистенција за себе и своето семејство;
- *Желбата за независност* - жените сакаат да бидат економски независни, т.е. да имаат свој сопствен бизнис;
- *Желба за самодокажување* - жените отсекогаш имаат голема потреба за самодокажување, тие се упорни и борбени, и во ништо не заостануваат зад мажот;
- *Желба за самостојност во однос на мажот* - секоја жена сака да биде економски независна од мажот, зашто таа самостојност понатаму влијае и на иднината на целото семејство;
- *Желба децата да го наследат бизнисот* - жената најчесто се препознава во улогата на мајка и таа сака нејзините деца да имаат што да наследат;
- *Обезбедување на сигурност за староста* - жената не сака да биде нечиј товар кога веќе нема да е работоспособна, едноставно се труди да си обезбеди сигурност;
- *Желба за успех и независност* - најголем број жени имаат потреба и желба да бидат успешни, да имаат своја кариера и да се независни;
- *Потреба од сатисфакција во работата* - жената отсекогаш на работата гледа со емоции и чувствителност, таа едноставно сака да работата што ја работи ја задоволува;
- *Економски потреби* - секоја жена има економски потреби како и мажот, таа за истите бара начин да биде независна.

Да се основа и води свој бизнис за жената претставува животна стратегија и таа кон тоа го насочува целиот свој труд, своето време, своите пари. Основањето и водењето сопствен бизнис жените го гледаат како избор во животот – начин на поврзување на семејните и кариерните потреби. Успешната жена која води свој бизнис е и успешна сопруга и мајка, затоа што нејзиното семејство и нејзините деца се уште поголем двигател во желбата да се успее и истрае.

Жени-претприемачи во Република Македонија

Женското претприемништво во Македонија од аспект на квантитет се наоѓа на исто ниво како и во Европа, но факт е дека степенот на образование е многу повисок споредено со одредени земји. Според Министерството за економија во Македонија во 2013 има 32% жени претприемачи, додека според Светската банка тој број изнесува 30%⁵. Во приватниот сектор нивната застапеност на раководните позиции е под 1%, а само 4% се претприемачи од понежниот пол. Оваа ситуација не е затоа што Македонките не умеат или не знаат како да управуваат со компаниите, туку, пред сè, затоа што сè уште на прво место го ставаат семејството, а менаџерските функции подразбираат многу откажувања од приватниот и од семејниот живот. Најголем процент на жените-претприемачи во земјава се определуваат да водат помали семејни фирми кои бараат и помал работен ангажман. Македонските претприемачки се најмногубројни во помалите и семејните бизниси, а многу помалку ги има во големите компании и институции. Поголемиот број жени-претприемачи се финансиски директорки, потоа директорки на текстилни фирми, сопственички се на приватни здравствени ординации, а во поново време е забележителен нивниот број и во маркетинг-дејноста и комуникациите, каде што има многу квалификуван и квалитетен кадар.

Република Македонија ги има прифатено сите европски упатства за елиминирање на разни форми на дискриминација на населението, вклучувајќи ги и жените и работи во поддршка на женското претприемништво. Донесен е Закон за еднакви можности на мажите и жените, декларации за родова еднаквост, Национален план за акција за родова рамноправност, Прирачник за заштита од дискриминација и др. Во рамки на ова е донесена и програма за женско претприемништво, која има за цел да ги зајакне капацитетите на македонските жени-претприемачи и да придонесе кон креирање на стимулативна средина на поддршка за нивните бизнис активности. Оваа програма ги вклучува следниве компоненти:

- развој на капацитетите на жени-претприемачи преку обука и менторство;
- дневна поддршка при менаџмент и носење одлуки;
- застапување и лобирање за унапредување на специфичните услови за вклучување на жените во претпримеништвото;
- унапредување на јавниот имиџ на жените како лидери и претприемачи.

Владата на РМ според Програмата за развој на претприемништвото, конкурентноста и иновативноста на малите и средни претпријатија

5) <http://www.enterprisesurveys.org/data/exploreconomies/2013/macedonia-fyr#gender>

донесена 2012 година обезбедува и финансиска поддршка за женското претприемништво. Предмет на мерката е субвенционирање на претпријатија во сопственост на жени (над 51%) и управувани од жени државјани на Република Македонија, преку кофинансирање на 60% од докажаните трошоци но не повеќе од 120.000 денари, направени за следните намени⁶:

- набавка на опрема, алати и инвентар;
- уредување/подобрување на деловниот простор;
- грижа/чување на деца од претшколска возраст за жени кои започнуваат сопствен бизнис 60% од трошоците за градинка или дадилка, но не повеќе од 30.000 денари).

Досега се поддржани 36 претпријатија во сопственост на жени и управувани од жени за кои се исплатени вкупно 2.950.277 денари. Иако претставува одредена помош сумите наведени погоре се минимални и секако недоволни за субвенционирање на претпријатијата раководени од жени, а уште помалку оние кои за грижа на децата не смеат да изнесуваат повеќе од 30.000 денари. Имајќи предвид дека просечниот трошок за дадилка се движи од 6.000 до 10.000 денари, со сумата од 30.000 денари ќе се покријат трошоците за 3-5 месечно чување на детето. Ако жената има повеќе од едно дете и истите ги носи во градинка, каде што просечниот трошок е 2.000 денари, повторно сумата од 30.000 денари е сосема недоволна за згрижување на децата. Жените кои се борат за егзистенција за себе и своето семејство, со сума од 120.000 денари може да уредат само дел од некој деловен простор или да набават мал дел од опрема или инвентар. Во иднина треба да се размислува за целосно субвенционирање на вакви фирми или пак за поголеми суми од претходно изнесените.

Финансирање на женското претприемништво

Прв и најсигурен извор на инвестициски капитал во претпријатието се личните средства на претприемачот. Тој капитал го сочинуваат заштедите или вредностите во недвижности како гаранција за позајмици од банки или други институции. Современите инвеститори настојуваат што повеќе да ги насочат претприемачите, во почетокот на претприемничката активност на овој извор на инвестиции. Бидејќи се свесни за ризикот па очекуваат од претприемачот како идеен креатор на бизнисот да го преземе најголемиот дел од ризикот вложувајќи го својот личен капитал. Жените за разлика од мажите во најголем број од случаите имаа помалку сопствени средства на располагање, пред сè поради нивната улога како мајка и домаќинка.

6) [file:///C:/Users/user/Downloads/Sektorska_programa_606403673%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/Sektorska_programa_606403673%20(1).pdf)

Меѓутоа, тие пак се похрабри во однос на инвестирањето на сопствените средства и многу често ја користат својата лична заштеда, капитал во недвижности, пензиски фонд, автомобили, колекции и многу други за започнување на бизнис. Исто така, жените кои сакаат да основаат свој бизнис бараат позајмици од банки, а како гаранција го ставаат сопствениот имот или други недвижности со кои располагаат. Друг начин на финансирање се средства од пријатели. Средствата од пријателите е полесно да ги обезбеди жената за разлика од мажот, пред сè поради поголемата доверба кон жената од страна на пријателите. Позајмените средства од страна на пријателите жената ги прифаќа со големи емоции затоа што тоа ѝ покажува дека пријателите веруваат во неа, а истовремено ѝ дава и стимул за нејзин успех и побрзо враќање на истите. Во однос на финансирање од страна на банките, многу банкари сè уште се скептични кога се работи за жените-претприемачи и потешко им одобруваат кредити, не ги сфаќаат сериозно, но поради докажаните резултати и вроденото внимание на жените тој однос секојдневно се менува. Заемите од банките им помагаат на жените на многу начини и тоа од започнување на бизнисот, па сè до водење и раст на бизнисот. Банките се насочени да им овозможат на жените-претприемачи голема финансиска поддршка. Денес, тие сè повеќе се ориентирани да ги проучуваат бизнисите водени од жени, затоа што тие бизниси се сметаат за значителни и со голем растечки потенцијал. Тука се и фондовите на владите за развој на женското претприемништво, како и финансирање од разни профитни или непрофитни организации.

Инвестирањето во жените е едно од најнефективните средства за зголемување на еднаквоста и промовирање инклузивен и одржлив економски развој. Во моментот, на глобално ниво, 48 милиони претприемачки и 64 милиони бизниси се почнати од жени и вработуваат едно или повеќе лица во нивните компании⁷. Во Европа не се евидентираат податоци за да се знае колку жени почнале свои бизниси, меѓутоа се знае дека во Европа бројот на претприемачки е премногу мал. Потребно е што повеќе жени да се охрабрат да почнат свои бизниси за да зајакнат финансиски.

Жените-претприемачи помалку го користат лизингот за финансирање од останатите пазарни извори на финансирање, пред сè поради посложените задолжителни правни норми, иако поголем број од банките во Република Македонија сè почесто го користат лизингот како извор на финансирање, односно кредитирање на заинтересираните претприемачи. Жените-претприемачи сè почесто го користат микрокредитирањето како извор на

7) Мади Шарма - членка на Економско-социјалниот комитет на ЕУ - интервју <http://www.novamakedonija.com.mk/NewsDetal.asp?vest=11614723112&id=10&setIzdanie=23076>

финансирање на нивниот бизнис, пред сè поради поголемата пристапност до микрокредитите и помалиот ризик за успешно враќање на истиот.

Развојни национални програми за поддршка во финансирање на женското претприемништвото

Во областа на бизнисот и економскиот развој на Македонија жените заземаат сè позначајна улога со видливо зајакнат претприемнички дух. Денес сме сведоци на постоењето на многу успешни компании раководени од жени, кои ги разбираат условите на пазарот, ја внесуваат својата креативност во производството и промоцијата и создаваат препознатливи македонски производи и услуги. Во Република Македонија 30% од деловните субјекти се во сопственост на жени⁸. Овие резултати упатуваат на потребата од креирање мерки за поттикнување на женското претприемништво во Република Македонија, особено во делот на зголемување на бројот на вработени во субјектите кои се во сопственост на жени. Клучните политики, кои се препорачуваат, претставуваат обврска на целото општество, почнувајќи од народот и завршувајќи со Владата. Република Македонија има донесено и прифатено неколку развојни национални програми за поддршка во финансирање на женското претприемништвото. Во 2013 година Владата на Република Македонија ја донесе Програмата за поддршка на претприемништвото, конкурентноста и иновативноста на малите и средни претпријатија. Со оваа програма се уредува намената на средствата за поддршка на претприемништвото, конкурентноста и иновативноста на малите и средни претпријатија со вкупен износ од 4.300.000 денари, обезбедени од Буџетот на Република Македонија. Со оваа програма ќе се доделуваат средства на млади претприемачи преку обезбедување средства со ваучерски систем на советување, со самовработување, со промоција на претприемничко образование за изготвување на бизнис план, со организирање на обуки за развој на женското претприемништво, организирање на локални семинари за иновации и претприемништво и др. Сето ова ќе се работи со поддршка на Агенцијата за поддршка на претприемништвото. Од извештајот на Агенцијата за поддршка на претприемништвото во 2013 година се гледа дека мисијата на оваа агенција е развој на претприемништвото и малото стопанство во Република Македонија преку реализација на приоритетни проекти кои ги отсликуваат:

- вистинските подрачја на интервенција согласно со искажаните реални потреби на малото стопанство;
- владината Програма за развој на претприемништвото, конкурентноста и иновативноста на малите и средни претпријатија.

8) http://issuu.com/kapitalmediagroup/docs/zeni_vo_biznisot_2014

Програмски активности кои се остварени во 2013 година се:

- деловно поврзување во земјава и во странство;
- прибирање, обработка и доставување на информации релевантни за МСП секторот;
- воспоставување и одржување врз база на податоци и електронска поврзаност помеѓу регионалните центри за поддршка на претприемништвото;
- реализација на програми од областа на едукацијата, тренингот, обуките и консултантски услуги за МСП секторот;
- организирање трибини, конференции и бизнис форуми;
- спроведување програми за соработка со земјите од регионот и пошироко;
- Спроведување останати домашни развојни проекти
- финансиска поддршка на МСП преку субвенционирано советување (ваучери);
- кофинансирање развојни проекти во соработка со домашни и странски инвеститори и донатори.

Програмата за работа на Владата 2011-2015 година, исто така, опфаќа спроведување на разни мерки, пред сè, за развој на претприемништвото и неговото финансирање. Пристапот до поволни кредити е еден од условите за успешно водење на бизнисот. Во таа насока Владата на Република Македонија во периодот 2012-2015 година за претпријатијата во Македонија ќе обезбеди нова кредитна линија од ЕИБ во вкупен износ од 150 милиони ЕУР поповластена каматна стапка од 5,5%. Исто така, за поголема транспарентност и олеснет пристап до средства ќе се формира регистар на сите грантови кои странските донатори ги нудат и даваат на македонските фирми, невладини здруженија и граѓани, па во тој случај и жените-претприемачи ќе имаат олеснет пристап до тие грантови.

Заклучок

Жената-претприемач е многу добар менаџер и за неа малиот бизнис е голем мотив, предизвик и можност за успех, таа може сама да оформи мал бизнис и со истиот успешно да раководи. Од овој труд може да се заклучи дека жените-претприемачи се креативни луѓе, иноватори кои не мируваат и постојано создаваат, внесуваат нов квалитет, трагаат по промени и по реализација на сопствените идеи. Тие се самоувверени, упорни, амбициозни, остроумни, енергични и флексибилни. Добриот претприемач не се раѓа, тој се создава. Успешниот претприемач е почитуван од своите врстници, верува во себеси, планира, се тестира себеси, креативен е и секогаш го

предвидува својот успех. Вистинската жена-претприемач мора да ги отсрани од мислите зборовите: „не можам“, „не сакам“, „тоа е невозможно“, туку мора да размислува поинаку и да се води од своите соништа. Жените на претприемништвото гледаат како избор во животот, односно начин на поврзување на семејните и кариерните потреби, за разлика од мажот кој на претприемништвото гледа само како бизнис одлука. Заклучено е дека жените за разлика од мажите имаат помалку сопствени средства на располагање, но сепак се похрабри и кога сакаат да започнат свој бизнис многу често како гаранција го ставаат својот имот или други недвижности со кои располагаат. Жената претприемач никогаш нема да ги злоупотреби пријателите при земање средства, но истите полесно ги обезбедува за разлика од мажот, поради поголемата доверба од страна на пријателите кон жената.

Жената како лидер, односно претприемач на својот пат кон успехот се среќава со многу бариери и табуа, и многу успешно се бори со нив. Жената-претприемач на патот кон успехот се среќава со многу предизвици и со сите сили се труди да ги прифати и успешно ги реализира. За жал, потребна е уште поголема борба, уште поголема истрајност и упорност од страна на жените да го покажат тоа. Но, жената претприемач тоа го може!

Користена литература

- [1]. J.A Timmons & Stephen Spinelli: „New Venture Creation Entrepreneurship for 21 Century,, 6 edition, McGraw-Hill, 2004
- [2]. “Lean In: Women, Work and the Will to Lead” (Knopf Doubleday Publishing Group, 2013) by Sheryl Sandberg
- [3]. Promotion of Women Innovators and Entrepreneurship, European Commission, 2008
- [4]. The boss of you: Everything a women needs to start, run and maintain her own business, Emira Mears and Lauren Bacon, Seal Press, 2008
- [5]. Фотов, д-р Ристо: Менаџмент на мал бизнис, Европски универзитет, Скопје, 2006
- [6]. Фотов, д-р Ристо: Финансиски менаџмент, 2010
- [7]. www.womenable.com/content/userfiles/2014_State_of_Womenowned_Businesses_public.pdf www.kapital.mk/mk/magazin/82422/makedonskite_zhenilideri_vo_biznisot_se_hrabri_i_uporni.aspx
- [8]. http://www.bbc.co.uk/macedonian/news/story/2011/01/110114_france_women.shtml
- [9]. <http://womenentrepreneurshipplatform.eu/our-work/facts-and-figures/>
- [10]. http://www.stat.gov.mk/PrikaziPublikacija_1.aspx
- [11]. <http://www.konkurentnost.mk/StrateskiDokumenti/PEP20132015.pdf>
- [12]. http://www.finance.gov.mk/files/u9/1KEI_K-2-2012.pdf
- [13]. http://www.finance.gov.mk/files/u9/KEI_K-1-2014_mk.pdf
- [14]. <http://www.mrfp.org.mk/mk/za-nashata-rabota/finansiski-uslugi/krediti.html>
- [15]. http://issuu.com/kapitalmediagroup/docs/zeni_vo_biznisot_2014